

İMALAT SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ALGISI DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI¹

Doç. Dr. Erdem CAM

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, (erdemcam@yahoo.com)

Prof. Dr. Murat ATAN

Gazi Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, (atan@gazi.edu.tr)

Dr. Elif ÇELİK

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, (elif.celik@csgb.gov.tr)

Berna YAZAR ASLAN

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, (brnyzr@gmail.com)

Deniz BOZ ERAVCI

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, (denizbozdb@gmail.com)

ÖZET

İmalat sektöründe çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği algı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla 2.018 çalışana anket yapılmıştır. Anket çalışması sonucunda; işletmelerin % 70'inde İSG'den sorumlu bir bölüm vardır. Çalışanların çok küçük bir bölümü iş kazası geçirdiğini ve ağırlıklı olarak 30 günden az süre işlerine devam edemediklerini beyan etmiştir. İş kazası geçirenler büyük çoğunluğu 25 - 34 yaş arasında genç çalışanlardır. Çalışanların çoğunluğu iş kazalarına "işçinin güvenli olmayan davranışının" neden olduğu düşünülmektedir. Çalışanların büyük çoğunluğu tam zamanlı çalışmakta ve beşte biri 1 - 3 saat arası mesai yapmaktadır. İş kazası geçirenler mesai kalan kişiler değildir. Çalışanlar işlerinden çok memnun olduklarını (% 93) ve çalıştıkları iş ile ilgili bir eğitim aldıklarını beyan etmişlerdir.

Anahtar sözcükler: İş Sağlığı ve İş Güvenliği (İSG), Güvenlik İklimi, Nicel Analiz (Anket)

A FIELD INVESTIGATION IN DETERMINING THE LEVEL OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY PERCEPTION OF EMPLOYEE IN THE MANUFACTURING SECTOR

ABSTRACT

A total of 2.018 employee surveys were conducted to determine the perceived levels of occupational health and safety in the manufacturing sector. As a result of the survey; 70% of the enterprises have a department responsible for OHS. A very small proportion of employees reported that they had been involved in work accidents and could not continue to work for a short period of time, mainly from 30 days. The majority of those who have work accidents are young workers between the ages of 25 and 34. The majority of employees think that "accidental unsafe behavior of workers" is the cause of job accidents. The vast majority of employees are working full-time and one person is working between 1 and 3 hours. Those who have work accidents are not people who work overtime. Employees stated that they were very satisfied with their work (93 %) and that they had been trained in business.

Keywords: Occupational Health and Safety (OHS), Safety Climate, Quantitative Analysis (Survey)

1. Giriş

İş sağlığı ve güvenliği kavramı son yıllarda üzerinde önemle durulan konulardan birisidir. İş güvenliğine ilişkin literatürde çeşitli tanımlara rastlanılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) yapmış olduğu tanıma göre sağlık; fiziksel, ruhsal ve sosyal açılardan tam bir iyilik hali olarak tanımlanmaktadır. Daha açık bir ifade ile bir bireyin sağlıklı olması demek sadece fiziki olarak değil; hem ruhsal hem de sosyal açılardan da tam bir iyilik hali içinde olması demektir (WHO, 2009). Bu tanım aslında bir hedef belirlemektedir. Hedefe ulaşılması için, bireylerin çalıştığı ortam çok önemlidir (Demircioğlu, 1997: 193 ten akt. Yılmaz, 2011:7). Dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliği kavramının özünde çalışanların işten ve iş ortamından ve çalışma dolayısı ile karşı karşıya kaldıkları risklere karşı korunması yer alır (ÇSGB, 2016: 15). İş sağlığı ve iş güvenliği kavramlarını kesin sınırlar ile birbirinden ayırmak zordur. Bugün yapılan pek çok tanımda iki kavramın birbirleri yerine kullanıldığını veya bir bütün olarak ele alındığını görmek mümkündür (Arıcı,1999:5). Dolayısıyla iş güvenliği ya da iş sağlığı kavramlarını ayrı ayrı kullanmak yerini birbirinin ayrılmaz iki parçası olan tek bir kavramı yani "iş sağlığı ve güvenliği" kavramını kullanmak konuyu bütünsel bir perspektifle ifade etmek için de önemlidir.

¹ Bu bildiri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi'nin yararlanıcısı olduğu, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti ortak mali katkısı ile yapılmış EuropeAid/134687/D/SER/ TR nolu; "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi'nin Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi İçin Teknik Yardım" projesi kapsamında hazırlanan çalışmadaki veri setlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

İş sağlığı ve güvenliği, iktisat, hukuk, tıp, fizyoloji, toksikoloji, ergonomi, fizik, kimya ve teknoloji, dâhil olmak üzere birçok bilimsel alanla ilgili konularda sanayi ve hizmet faaliyetlerine özgü değişen kapsamlı ve disiplinlerarası bir alandır (Ceylan, 2012: 95; Yılmaz, 2013: 40). Özü itibariyle iş sağlığı ve güvenliği, sosyal politika bilim alanı altında yer alan bir alt alan olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar teknik konuların önemli bir yer işgal ettiği bu alan, bir o kadar da sosyo-politik, hukuki, iktisadi, sosyo-kültürel ve psikolojik öğeleri bünyesinde barındırır. Dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınacak her türlü önlem, uygulanacak her türlü program ve politika ve hazırlanacak yasal mevzuat bütüncül bir perspektif ile ele alınarak yapılmalıdır.

İş sağlığı ve güvenliği programları ve politikaları öncelikli olarak ‘önleme ve korumayı’ amaçlamalıdır. Bu konuda yapılacak çalışmalar öncelikle, ‘işyeri düzeyinde önleme faaliyeti’ üzerine odaklı olmalıdır. İşyerleri ve çalışma ortamları, güvenli ve sağlıklı olacak şekilde planlanmalı ve tasarlanmalıdır. Konu sadece baştan yapılan ve bilimsel esaslara dayalı bir tasarım düzeyinde kalmamalı, aynı zamanda bu konuda uygulanacak politikalarının sürekli gözden geçirilmesi ve her seferinde bir adım ileriye taşınabilmesi sağlanmalıdır. Böylece iş kazalarının, meslek hastalıklarının ve bunlar sonucunda olası muhtemel ölümlerin önlenmesine yönelik düzenlemelerin ve teknik standartların bilimsel ilerleme ve iş dünyasındaki diğer değişikliklere periyodik olarak işyerlerinde uyarlanması sağlanabilir. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin en iyi uygulamalar ulusal bir politika, ulusal bir sistem ve ulusal bir programın geliştirilmesi ve uygulanması ile yapılır. ÇSGB, bu amaçla Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesinin üçüncüsünü yayınlamıştır. Bu eylem planı 2014-2018 yılları arasında Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili sorunların çözümünde hangi kurumlara sorumluluk verildiğini göstermektedir (ÇSGB, 2014).

İş kazası ve meslek hastalığı geçiren çalışanlar için tazmin, tedavi ve iyileştirme hizmetleri sağlanmalıdır. İş kazası ve meslek hastalıklarının ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları en aza indirmek için önlemler alınmalıdır. Bu önemlerin başında ise eğitim ve öğretim faaliyeti gelmektedir. Bu vesileyle güvenli ve sağlıklı çalışma ortamı oluşturmak için gereken adımlar atılmalıdır. Bu şekilde çalışanlar ve işverenler, sağlıklı ve güvenli çalışma koşullarının anlamı ve önemi hakkında bilgi sahibi olabilir. Sınırlı olmamakla birlikte Son olarak ayrıca belirli faaliyet alanlarında eğitimcilerin eğitilmesiyle belli başlı iş sağlığı ve güvenliği sorunlarına hızlı ve sonuç odaklı çözümler üretilebilir.

2. Kavramsal Çerçeve

Bir işyerinde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin bir sistem oluşturmak işverenin sorumluluğunda olmakla birlikte sistemin doğru ve sonuç odaklı işleyebilmesi ise çalışanların sisteme olan desteği ile mümkün olabilir. Bu çerçeve de geçmişte İş Kanunu çerçevesinde düzenlenen iş sağlığı ve güvenliği konusu 2012 yılı itibariyle müstakil bir kanun çerçevesinde düzenlenmiş ve bu sistemin yasal üst yapısı oluşturulmuştur². Müstakil bir kanun çıkartılması ve ona bağlı olarak yayımlanan ikinci mevzuat ile konu hakkındaki yasal dağınıklık da önemli ölçüde giderilmiştir (Kılış, 2013).

“Kanunun yayımlanmasının ardından ikincil mevzuat çalışmaları kapsamında 36 yönetmelik ve 4 tebliğ yayımlanarak Türkiye’de koruyucu ve önleyici yaklaşımı esas alan iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı oluşturulmuştur. Ayrıca, çalışma hayatının dinamik olması ve uygulamalarda yaşanan problemlerin ortadan kaldırılması amacıyla mevcut mevzuat değişen ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmektedir” (ÇSGB, 2014:10).

6331 sayılı Kanun ile işverenlere yüklenen tüm yükümlülükler, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği hakkının güvence altına alınması amacıyla getirilmiştir. Bu nedenle bu Kanun ve ilgili yönetmeliklerde düzenlenen tüm yükümlülükler aynı zamanda çalışanların haklarıdır (Baycık, 2013:112).

6331 sayılı Kanunun 4. maddesine göre işverenlerin uymakla yükümlü olduğu genel sorumluluklar aşağıdaki maddeler halinde sıralanmıştır.

- İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür.
- İşyeri dışındaki uzman kişi ve kuruluşlardan hizmet alınması, işverenin sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.
- Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği alanındaki yükümlülükleri, işverenin sorumluluklarını etkilemez.
- İşveren, iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin maliyetini çalışanlara yansıtamaz.

6331 sayılı Kanunda çalışanların uymakla yükümlü olduğu hususlar ise 19. Maddede düzenlenmiştir.

- Çalışanlar, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili aldıkları eğitim ve işverenin bu konudaki talimatları doğrultusunda, kendilerinin ve hareketlerinden veya yaptıkları işten etkilenen diğer çalışanların sağlık ve güvenliklerini tehlikeye düşürmemekle yükümlüdür.
- Çalışanların, işveren tarafından verilen eğitim ve talimatlar doğrultusunda yükümlülükleri şyerine getirir.

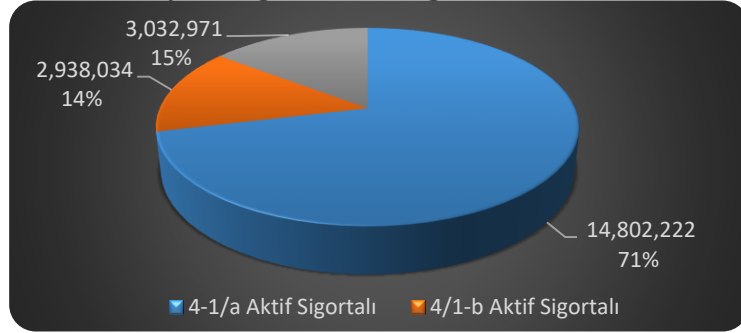
² 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 30.06.2012 tarihli ve 28339 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

İş sağlığı ve güvenliği eğitimi iş verimliliğini arttırmada ve işyerlerinde güvenli bir çalışma ortamının oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Genel olarak iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin amacı, işyerlerinde sağlıklı ve güvenli bir ortamı oluşturmak, iş kazalarını ve meslek hastalıklarını azaltmak, çalışanları yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirmek, onların karşı karşıya buldukları mesleki riskler ile bu risklere karşı alınması gerekli tedbirleri öğretmek ve iş sağlığı ve güvenliği bilinci oluşturarak uygun davranışlar kazandırmaktır (Aydın vd, 2010). Bu amaçla yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş çeşitli hal ve durumlarda zorunlu eğitim ilkesi benimsenmiştir. Her ne kadar bu ilke benimsenmiş olsa da eğitimin yasal bir zorunluluk olarak algılanması dolayısıyla eğitimleri sırf yerinme getirmek amacıyla yapılan bazı faaliyetlerin çalışanların yeterince bilinçlenmeden iş başına geçmesi sonucu doğurduğunu ifade edilmektedir (Kılış, 2012: 41).

2.1. Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği Göstergeleri

İş Kazası ve Meslek Hastalıkları ile ilgili istatistiklerin derlenmesi ve yayınlanması Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (SGK) sorumluluğundadır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa göre sigortalı çalışanların uğradığı tüm iş kazalarının SGK’na raporlama ve kolluk kuvvetlerine bildirim sorumluluğu işverene aittir. 2015 SGK istatistiklerine göre ülkemizde sigortalı çalışan sayısı, bir önceki yıla göre % 5 artışla 20.773.227 kişiye ulaşmıştır.

Şekil 1: Türkiye’de Sigortalıların Dağılımı, 2015

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları, 2015.

4a kapsamındaki (SGK’lı) zorunlu sigortalıların % 58’i işyerinde 50’den az sigortalı çalıştırılan işyerlerinde, % 28’i ise 10’dan az sigortalı çalıştırılan işyerlerinde istihdam edilmektedir. Türkiye’de 2015 yılı itibarıyla bir kişi veya daha fazla sigortalı işçi çalıştıran işyeri sayısı 1.740.187 olup bu işyerlerinin % 85’in de 10 kişinin altında sigortalı çalışmaktadır. Türkiye’de 2015 yılı itibarıyla herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların (kayıtdışı) oranı ise % 33,57’dir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre istihdam edilenlerin % 20,6’si tarım, %20,0’si, sanayi, % 7,2’si inşaat, % 52,2’si ise hizmetler sektöründe yer almaktadır (TÜİK, 2017)

Tablo 1: İş Kazası Özet İstatistikler

	SGK			
	2012	2013	2014	2015
İş Kazası Sayısı	74.871	191.389	221.336	241.547
Meslek Hastalığı Sayısı	395	351	494	510
İş kazası sonucu ölen sayısı	744	1.360	1.626	1.252
Meslek hastalığı sonucu ölen sayısı	1	0	0	0
Sürekli İş Görememezlik	2.036	1.660	1.421	3.433
İş Kazası Sıklık Hızı (100 kişide)	0,58	1,32	1,47	1,52
İş kazası sıklık hızı (1 milyon iş saati)	2,43	5,88	6,51	6,77
İş kazası ağırlık hızı (saat)	0,32	0,41	0,41	0,45
İş Kazası Ağırlık Hızı (gün)	395	507	514	565

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları, 2012 - 2015.

2013 yılındaki kaza sayılarının geçmiş yıllara göre yaklaşık 2,5 kat artmış olması SGK raporunda şu şekilde açıklanmaktadır. “İş kazası vaka sayıları: 2012 ve öncesi yıllarda iş kazası geçiren sigortalı sayılarına ait istatistikler verilirken ödemesi yapıp kapatılan iş kazası vaka sayıları esas alınmaktaydı. 2013 yılından itibaren iş kazası bildirim formunun elektronik ortamda alınmaya başlanması ile iş kazası geçiren tüm sigortalı sayılarına

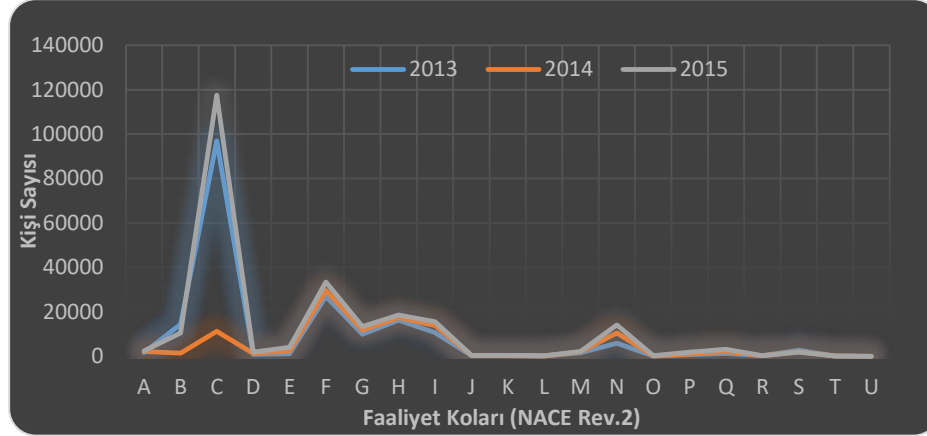
ait veriler Avrupa Birliği standartları da (ESAW) dikkate alınarak verilmeye başlanılmıştır. ESAW metodolojisine göre iş kazası sonrası işe başlama kazadan sonraki 5. günde meydana gelmiş ise bu iş kazası istatistiklere yansıtılmaktadır.”

2013 yılında 191.389 olan iş kazası bildirim sayısı yaklaşık % 15 artışla 2014 yılında 221.366'ya yükselirken 2015 yılında bir önceki yıla göre % 9 artışla 241.547'ye yükselmiştir. Türkiye'de 2015 yılında bildirim yapılan iş kazası sayısı 241.547 olup bunlardan 1252'si ölümlü, 3.433 adedi ise sürekli iş görememezlik ile sonuçlanmıştır. 2015 yılında 40'ı kadın 470'i ise erkek çalışana olmak üzere toplam 510 kişi meslek hastalığına tutulmuştur. Meslek hastalığı sonucu hayatını kaybeden sayısı ise 2015 yılında 2014 yılında olduğu gibi bulunmamaktadır.

“İş Kazası Sıklık Hızı” her 1.000.000 çalışma saatinde meydana gelen iş kazası sayısı ve çalışan her 100 kişiden kaza geçirenlerin sayısı olmak üzere iki şekilde ölçülmektedir. “İş Kazası Ağırlık Hızı” çalışılan her 1.000.000 saatte kaybedilen iş günü sayısı ve çalışılan her 100 saatte iş kazası sonucu kaybedilen saat olmak üzere iki şekilde ölçülmektedir.

2015 yılında iş kazası sıklık hızı 6,77 olarak hesaplanmış ayrıca her 100 kişiden 1,52'si iş kazası geçirmiştir. Çalışılan her 1.000.000 çalışma saatinde iş kazası nedeniyle 565 gün, çalışılan her 100 saat sonucu 0.41saat kaybedilmiştir.

Şekil 2: İş Kazalarının Ekonomik Sınıflamaya Göre Dağılımı, 2015

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları, 2015.

2015 yılında Ekonomik Sınıflama (NACE Rev.2) dağılımlara göre iş kazaları incelendiğinde en çok iş kazası % 48,6 ile İmalat, % 13,8 ile İnşaat, % 7,65 ile Ulaştırma ve Depolama, % 6,43 Konaklama ve yiyecek İçecek Hizmeti Faaliyetlerinde olduğu görülmektedir.

Ölümlü iş kazalarının ise % 37,7'si İnşaat, % 18,45'i İmalat, % 15,17'si Ulaştırma ve Depolama ve % 6,3'ü Madencilik ve Taş Ocakçılığı faaliyetlerindedir. Meslek Hastalıklarının ise 86'sı Maden ve Taş Ocakçılığı, 200'ü İmalat, 19'u Ulaştırma ve Depolama faaliyetlerindedir. Ayrıca sigortalılığı sona erdikten sonra meslek hastalığı teşhisi buluna 136 kişidir.

2015 yılında iş kazası geçiren sigortalıların % 4'ü 18 yaş ve altı, % 45'i ise 30 yaş ve altındadır. En çok iş kazası yaşanan yaş aralığı 33 - 35'dir. 2015 yılında meydana gelen iş kazaları sonucu 18 yaş ve altında 29 genç iş kazası sonucu hayatını kaybetmiştir. Ayrıca iş kazası sonucu hayatını kaybedenlerin 325'i 30 yaşın altındadır. Meslek Hastalığına tutulanların yaş dağılımı incelendiğinde en yüksek meslek hastalığı tanısı 26 sigortalı ile 39 yaş, 23 sigortalı ile 43 yaşdır. İş kazalarının % 30'u 1 - 49 çalışanın, % 33'ü 50 - 249 çalışanın ve % 37'si 250 ve üzeri çalışanın bulunduğu işyerlerinde gerçekleşmiştir. En yüksek iş kazası oranı % 15,5 ile 100 - 199 çalışanın bulunduğu işyerlerinde gerçekleşmiştir. Ölümlü iş kazalarının % 60'ı 1 - 49 çalışanın, % 23'ü 50 - 249 çalışanın ve % 17'si 250 ve üzeri çalışanın bulunduğu işyerlerinde gerçekleşmiştir. 2015 yılında yaşanan iş kazalarının 24.180'i 11.00 - 11.59 saatleri arasında, 22.822'si 10.00 - 10.59 saatleri arasında, 19.898'i 14.00 - 14.59 saatleri arasında meydana gelmiştir.

2015 yılında gerçekleşen iş kazalarının % 52'si nitelik gerektirmeyen mesleklerde, % 9'u Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar ve % 7'si ise Hizmet ve Satış Elemanı meslek gruplarına aittir. İş kazası sonucu hayatını kaybedenlerin % 51'i (637) nitelik gerektirmeyen mesleklerde çalışanlar, % 22'si (280) Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar, % 10'u (133) Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışan meslek gruplarındadır. 2015 yılında gerçekleşen iş kazalarının % 23'ü İstanbul, % 9'u İzmir, %7'si Bursa, % 7'si Ankara ve % 7'si Kocaeli'nde gerçekleşmiştir. Ölümlü iş kazalarının ise 241'i İstanbul, 104'ü Ankara, 69'u İzmir, 61'i, Bursa ve 51'i Konya'da gerçekleşmiştir. Aktif çalışan sigortalı sayısının yüksek olduğu illerde iş kazaları ve ölümlü iş

kazaları sayıları da yüksektir. Meslek hastalığına tutulan sigortalıların % 20'si İstanbul, % 17'si Zonguldak, % 11'i Kocaeli'ndedir.

2.2. İş Kazalarının Nedenleri

İş kazaları tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de en önemli ölüm nedenleri arasında yer almaktadır. Bu kazaların ölüm, yaralanma ya da hastalık, üretim kaybı, makine ve ekipmana verdiği zarar gibi sosyal ve ekonomik olmak üzere ülkelere yansıyan pek çok maliyeti bulunmaktadır (Yoon, ve diğerleri, 2013) (Reese & Edison, 2006). Bu maliyetlerin önlenmesi, kazalara neden olan faktörlerin azaltılması ya da tamamen ortadan kaldırılması ile mümkün olmaktadır (Jabbari & Ghorbani, 2016).

Ulusal ve uluslararası alanda yapılan pek çok araştırma, iş kazalarının en çok insan kaynaklı olarak meydana geldiğini ortaya koymuştur. İşyerindeki fiziki ortamda alınacak tedbirlerin yanı sıra, bu tedbirlerin çalışanlar tarafından nasıl algılandığı sorusu, iş kazalarının en temel sorununu ortaya koyacaktır. Bu durumda ortaya çıkan “Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Algısı”, alınan tüm tedbirlerin en etkili bir biçimde uygulanmasında da kilit noktayı teşkil etmektedir. Çalışanların kuralları nasıl algıladığı nasıl benimsediği önemlidir. Çalışanların algılama düzeyi geliştikçe iş sağlığı ve güvenliği bilinci gelişecek ve bunun sonucunda iş kazaları ve meslek hastalıkları azalacaktır.

3. Yöntem

Bu çalışmada ülkemizde farklı sektörlerde çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği algı düzeylerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Çalışmada, karekök uzlaşık dağılım ve basit tesadüfi örnekleme ile rastgele / keyfi seçilen İBBS Düzey 1 sınıflamasında on iki bölge için temsili alınan İstanbul, Ankara, Eskişehir, İzmir, Tekirdağ, Antalya, Trabzon, Kayseri, Samsun, Gaziantep, Van ve Erzurum illerinde bulunan imalat sektöründe çalışan 2.018 personelle yüz yüze görüşme yöntemi uygulanarak anketler yapılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde SPSS v.23.0 istatistik paket programı ve Excel 2010 office paket programları kullanılmıştır. İlk olarak tüm boyutlarda yer alan her soru veya soru grubu için frekans dağılım tabloları tespit edilmiştir. Bazı sorular tablo ile bazı sorular ise grafikler yardımıyla yorumlanmıştır. İkinci olarak ise bazı soru veya soru grupları için detaylı olarak incelenmesi istenen durumlar için ilişki analizleri için ki-kare (χ^2) ilişki analizleri yapılmış ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Bu çalışmada anket yapılacak iller ve örnekleme sayısı aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

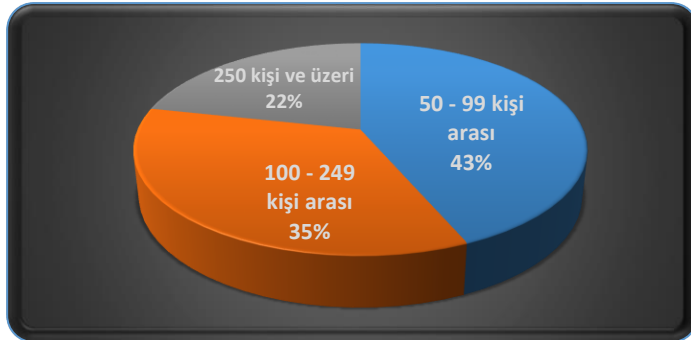
Tablo 2: Anket Örnekleme Dağılımı

İl	Örnekleme (n)	(%)	İl	Örnekleme (n)	(%)
İstanbul	296	14,7	Trabzon	135	6,7
Ankara	184	9,1	Kayseri	153	7,6
Eskişehir	206	10,2	Samsun	113	5,6
İzmir	244	12,1	Gaziantep	210	10,4
Tekirdağ	160	7,9	Van	26	1,3
Antalya	217	10,8	Erzurum	74	3,7
Toplam			2.018	100,0	

4. Bulgular

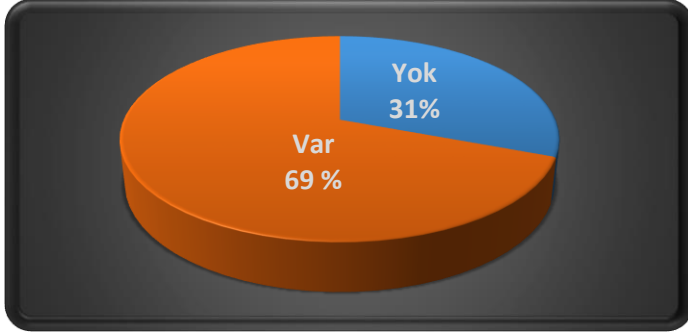
Bu bölümde, araştırma için toplanan veriler, sorular bazında çözümlenmiş, elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar sunulmuştur.

Şekil 3: Çalışan Sayısının İşyeri Çalışan Sayısına Göre Dağılımı

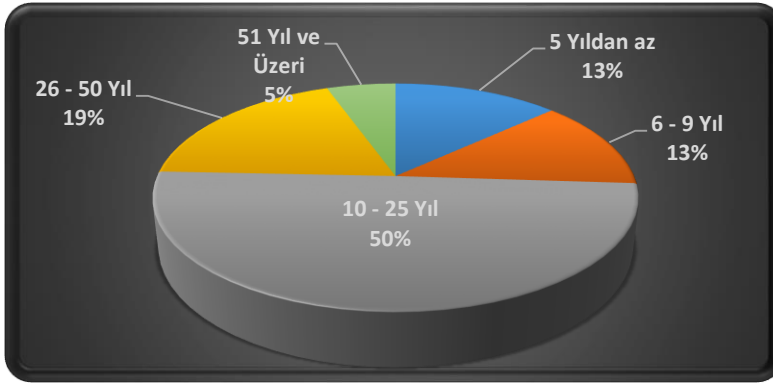
Ankete katılan katılımcıların % 43,5 (878 kişi) '50 - 99 kişi' çalışan işyerlerinde, % 34,9 (704 kişi) '100 - 249 kişi' çalışan işyerlerinde ve % 21,6 (436 kişi) '250 kişi ve üzeri' çalışanın olduğu işyerlerinde çalışanlardan olduğu görülmektedir.

Şekil 4: İş sağlığı ve Güvenliğinden Sorumlu Bir Departmanınız Var mı?

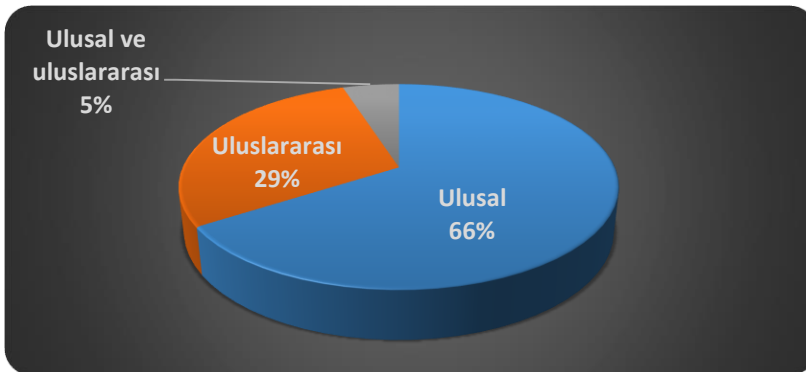
Katılımcıların % 30,7 (620 kişi) "İş Sağlığı ve Güvenliğinden Sorumlu Bir Departmanınız Var mı?" sorusuna 'yok' şeklinde cevap vermişlerdir. % 69,3 (1.398 kişi) ise bu soruyu 'Var' olarak cevaplamışlardır.

Şekil 5: İşletmenizin Faaliyet Süresine (Yıl) Göre Dağılımı

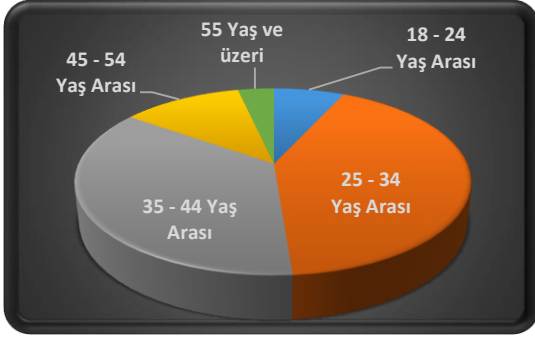

Katılımcıların işyerlerinin faaliyet sürelerine göre dağılımı ise; % 13,2 (267 kişi) işletmelerinin faaliyet süresinin '5 Yıldan az', % 12,8 (258 kişi) '6 - 9 Yıl', % 49,7 (1.002 kişi) '10 - 25 Yıl', % 18,8 (380 kişi) '26 - 50 Yıl' ve % 5,5 (11 Kişi) '51 Yıl ve Üzeri' olduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 6: Faaliyet Alanınız?

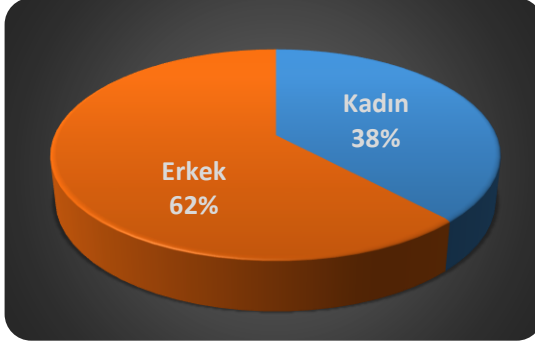

Katılımcıların çalıştığı işletmelerin faaliyet alanları ise, % 65,9 (1.330 kişi) 'Ulusal', % 29,1 (588 kişi) 'Uluslararası' ve % 5,0 (100 kişi) 'Ulusal ve Uluslararası' şeklindedir.

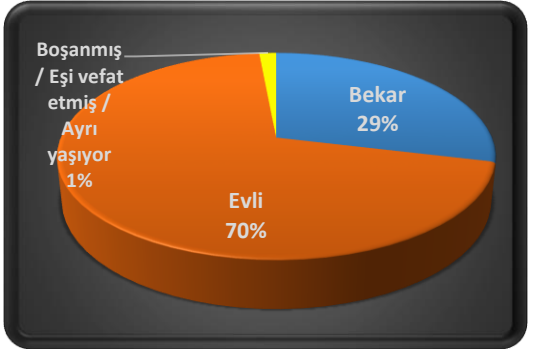
Şekil 7: Yaşınız?

Ankete katılan katılımcıların yaş dağılımları göz önünde bulundurulduğunda en yüksek oranın % 41,9 (845 kişi) '25 - 34 Yaş' aralığında olduğu görülmektedir. Bunu yakın oranla % 36,7 (727 kişi) '35 - 44 Yaş' aralığında olanlar takip etmektedir. Ankete en az katılım % 3,5 (71 kişi) oranıyla '55 Yaş ve üzeri' bireylerden meydana gelmiştir.

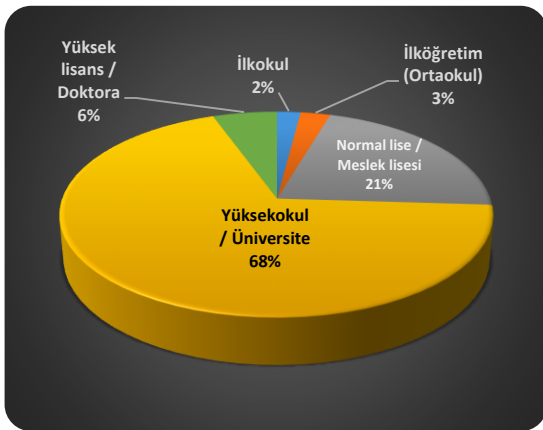
Şekil 8: Cinsiyetiniz

Ankete katılan katılımcıların yüksek bir oranla % 62,0 (1.251 kişi) 'Erkek' ve % 38,0 (767 kişi) oranıyla 'Kadın' olduğu görülmektedir.

Şekil 9: Medeni Durumunuz Nedir?

Ankete katılan kişilerin medeni durumlarına bakıldığında, en yüksek oran % 69,8 (1.408 kişi) ile 'Evli' olanlarda, en düşük oran % 1,5 (30 kişi) ile 'Boşanmış / Eşi vefat etmiş / Ayrı yaşıyor' olanlarda olduğu görülmektedir. Bekâr olanların oranı ise % 28,7 (580 kişi) şeklindedir.

Şekil 10: Eğitim durumunuz nedir?

Ankete katılan katılımcıların eğitim durumları göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların en yüksek oranla % 68,5 (1.382 kişi) eğitim durumlarının 'Yüksekokul / Üniversite' olduğu görülmektedir. Bunu % 21,4 (431 kişi) oranıyla 'Normal lise / Meslek lisesi' mezunu olanlar takip etmektedir. 'Yüksek lisans / Doktora' mezunu olanlar % 5,6 (112 kişi) oranla, bunu % 2,6 (56 kişi) oranıyla 'İlköğretim (Ortaokul)' mezunu olanlar, % 2,0 (41 kişi) oranıyla 'İlkokul' mezunu olanlar takip etmektedir.

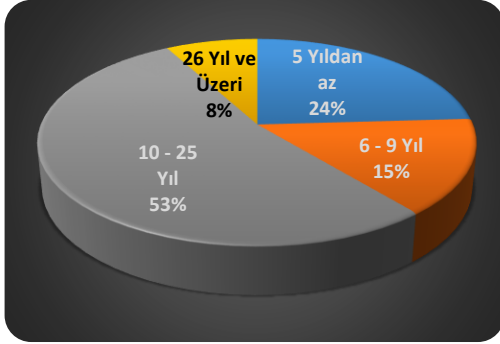
Katılımcıların çalıştıkları birim açısından dağılımlarına bakıldığında en yüksek oranı % 26,0 (524 kişi) ile 'Personel ve insan kaynakları' gelmektedir. Bu oranı % 24,9 (503 kişi) ile 'Mali ve finans işleri' çalışanları takip etmektedir. En düşük oran ise % 0,2 (2 kişi) ile 'mutfak' çalışanlarının olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Çalıştığınız birimde yaptığınız iş/göreviniz nedir?

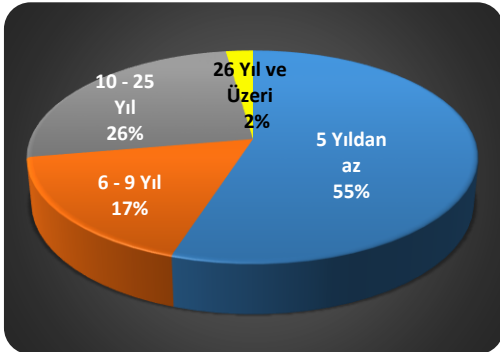
İş / Görev	Sayı	(%)	İş / Görev	Sayı	(%)
Yönetici	290	14,4	Şef	99	4,9
İdari personel	606	30,0	İş güvenliği uzmanı	69	3,4
İnsan kaynakları yöneticisi	281	13,9	Mühendis	39	1,9
Uzman personel	237	11,7	Formen (Ustabaşı)	7	0,3
İşçi	191	9,5	Tekniker	7	0,3
Diğer	187	9,3	Teknisyen	5	0,2
Toplam			2.018	100,0	

Katılımcıların çalıştıkları iş yerinde yaptıkları işler açısından dağılımlarına bakıldığında, en yüksek oranı % 30,0 (606 kişi) ile 'İdari personel' olarak çalışanlar gelmektedir. İkinci sırada % 14,4 (290 kişi) ile 'yönetici' olanlar ve üçüncü sırada % 13,9 (281 kişi) ile 'İnsan kaynakları yöneticisi' olanlar gelmektedir. İşçilerin oranı ise % 9,5 (191 kişi) ile bunları takip etmektedir.

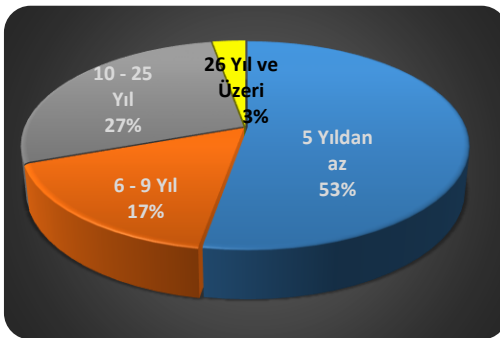
Şekil 11: Toplam mesleki deneyiminiz?

Katılımcıların mesleki deneyimleri açısından dağılımları ise, ilk sırada % 53,1 (1.071 kişi) ile '10 - 25 Yıl' arasında deneyimleri olanlar gelmektedir. Bunu sırasıyla % 24,1 (486 kişi) ile '5 Yılden az' çalışma deneyimi olanlar, % 14,9 (300 kişi) ile '6 - 9 Yıl' arasında çalışmış olanlar ve son sırada % 8,0 (161 Kişi) ile '26 Yıl ve Üzeri' çalışanlar takip etmektedir.

Şekil 12: Bu (mevcut) iş yerinde kaç yıldır çalışıyorsunuz? (yıl)

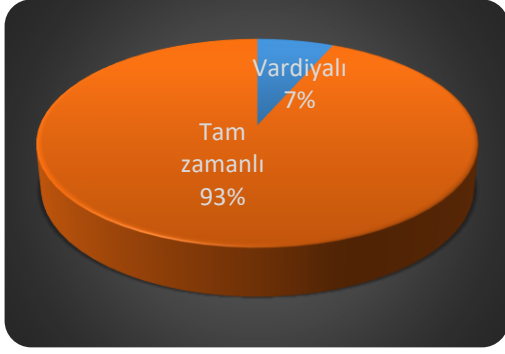
Ankete katılanların mevcut işyerlerinde ne kadar süredir çalıştıklarının dağılımlarına bakıldığında ilk sırada % 55,0 (110 kişi) ile '5 Yılden az' süredir çalışanlar gelmektedir. İkinci sırada % 25,4 (513 kişi) ile '10 - 25 yıl' arası çalışanlar gelmekte iken, bunu sırasıyla % 17,3 (349 kişi) ile '6 - 9 yıl' arası çalışanlar ve % 2,3 (46 kişi) ile '26 Yıl ve Üzeri' çalışanlar takip etmektedir.

Şekil 13: Şu anda yaptığınız işteki deneyim süreniz nedir? (yıl)

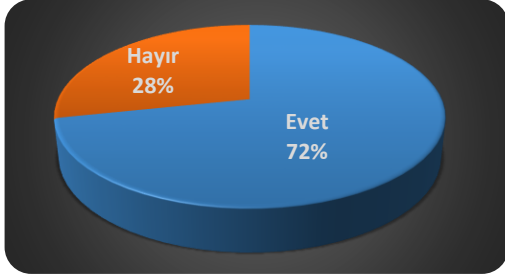
Katılımcıların şu yaptığı işteki deneyim süreleri açısından incelendiğinde, en yüksek oranı % 52,8 (1.065 kişi) ile '5 Yılden az' olanlar görülmektedir. Bu oranı sırasıyla % 27,7 (558 kişi) ile '10 - 25 yıl' arası deneyimi olanlar, % 16,7 (338 kişi) ile '6 - 9 Yıl' arası deneyimi olanlar ve % 2,8 (57 kişi) ile '26 Yıl ve üzeri' deneyimi olanlar takip etmektedir.

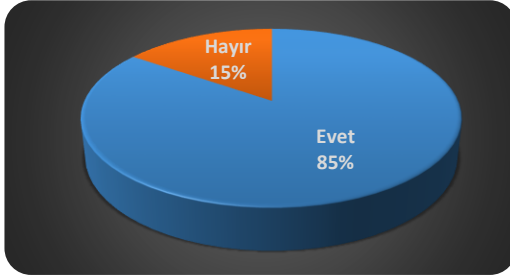
Şekil 14: Çalışma şeklinizi belirtiniz?

Katılımcıların çalışma şekilleri açısından dağılımlarında ise, 'Tam zamanlı' çalışanlar yüksek bir oranla % 93,4 (1.885 kişi) ile ilk sırada gelmektedir. 'Vardiyalı' çalışanların oranı ise sadece % 6,6 (133 kişi) dir.

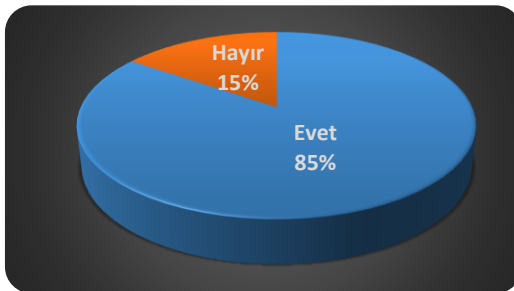
Şekil 15: Yaptığınız işle ilgili olarak bir eğitim aldınız mı?

Katılımcılara yaptıkları iş ile ilgili eğitim alıp almadıkları sorulduğunda, % 71,7 (1.447 kişi) 'Evet' aldım şeklinde cevap verirken, % 28,3 (571 kişi) 'Hayır' almadım şeklinde cevaplandırmışlardır.

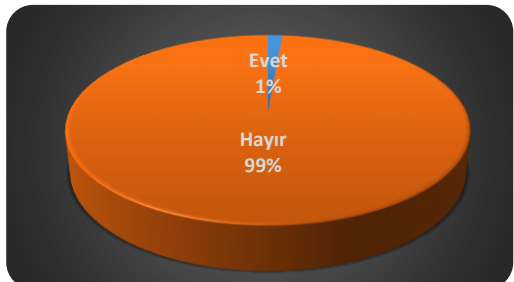
Şekil 16: Aldığınız eğitimi yeterli buluyor musunuz?

Eğitim alanlara aldıkları eğitimi yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda ise, % 87,7 (1.225 kişi) yeterli bulurken, % 15,3 (222 kişi) yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir.

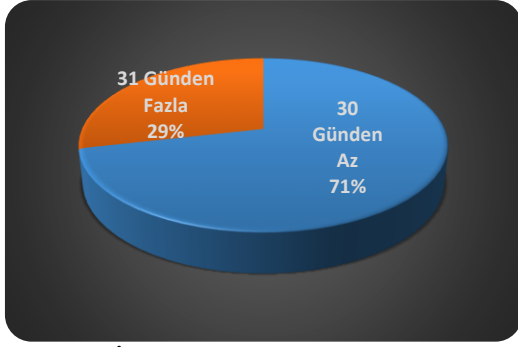
Şekil 17: Çalışma hayatınız boyunca daha önce hiç iş kazasına uğradınız mı?

Ankete katılanların daha önce iş kazası geçirip geçirmediği sorulduğunda, % 84,7 (1.225 kişi) ile büyük bir oranı iş kazası geçirdiklerini belirtmişlerdir. İş kazasına uğramayanların oranı ise sadece % 15,3 (222 kişi) den ibarettir.

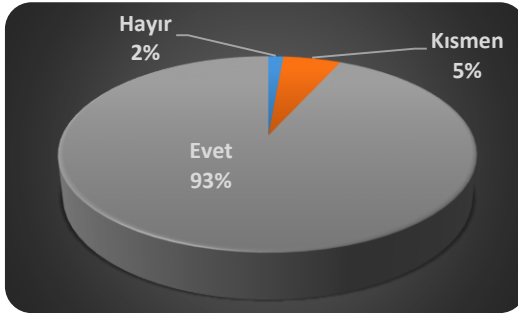
Şekil 18: Bu işyerinde hiç iş kazası geçirdiniz mi?

Şu anda çalıştıkları iş yerinde kaza geçirip geçirmediği sorulduğunda sadece % 1,4 (28 kişi) kaza geçirdiğini söylerken, % 98,6 (1.990 kişi) kazaya uğramadıklarını belirtmektedirler.

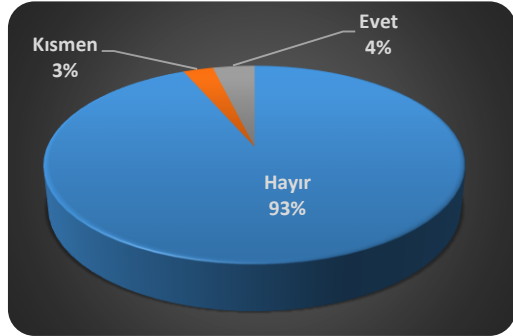
Şekil 19: İş Kazası Geçirdi iseniz iş ve güçten kaldığınız süre (gün olarak)?

Kaza geçirenlere iş kaybı süreleri sorulduğunda, % 71,4 (20 kişi) 30 günden az şeklinde beyanda bulunurken % 28,6 (8 kişi) 31 günden fazla iş kaybı olduğunu belirtmiştir.

Şekil 20: Bu işyerinde çalışmaktan memnunsunuz?

Katılımcıların % 93,3 (1.882 kişi) şu an çalıştıkları iş yerinden memnun olduklarını belirtirken, %5,4 (108 kişi) kısmen memnun olduklarını ve % 1,4 (28 kişi) memnun olmadığı şeklinde fikir beyan etmiştir.

Şekil 21: Bu işyerinde daha önce hiç ramak kala (tehlikeli hadise) olayı başınıza geldi mi?

Katılımcılara şu an çalıştıkları iş yerinde kazaya ramak kala bir durum ile karşılaşmışlar mı sorulduğunda, % 93,5 (1.886 kişi) 'Hayır' diye beyanda bulunmuşlardır. % 3,8 (77 kişi) 'Evet' şeklinde görüş bildirirken, sadece % 2,7 (55 kişi) 'Kısmen' şeklinde görüş bildirmiştir.

Tablo 4: İş Kazasına En Fazla Neyin Neden Olduğunu Düşünüyorsunuz?

İş Kazasına Sebep	Sayı	Yüzdesi (%)
İşçinin güvenli olmayan davranışı	1246	61,7
İş güvenliği olmayan çalışma ortamı	290	14,4
İşçinin güvenli olmayan davranışı ve İş güvenliği olmayan çalışma ortamı	482	23,9
Toplam	2.018	100,0

İş kazasına neden olan şeylerde birinci sırada % 61,7 (1.246 kişi) ile 'İşçinin güvenli olmayan davranışı' gelmektedir. Bunu % 23,9 (482 kişi) ile 'İşçinin güvenli olmayan davranışı ve İş güvenliği olmayan çalışma ortamı' şeklindeki görüş takip etmektedir. Son sırada ise % 14,4 (290 kişi) ile 'İş güvenliği olmayan çalışma ortamı' gelmektedir.

4.1. Ki-Kare (χ^2) İlişki Tablolarının Yorumlanması

Çalışma hayatınız boyunca daha önce hiç iş kazasına uğradınız mı? değişkeni ile Mesaiye kalıyor musunuz? değişkeni arasında istatistiksel ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5: Çalışma hayatınız boyunca daha önce hiç iş kazasına uğradınız mı? değişkeni ile Mesaiye kalıyor musunuz? değişkeni arasında ki-kare (χ^2) ilişki analizi

		Mesaiye kalıyor musunuz?		Toplam	
		Evet (fazladan günde .. saat)	Hayır		
Çalışma hayatınız boyunca daha önce hiç iş kazasına uğradınız mı?	Evet	Sayı	25	38	63
		Satır (%)’si	39.7%	60.3%	100.0%
	Hayır	Sayı	347	1.608	1.955
		Satır (%)’si	17.7%	82.3%	100.0%
	Toplam	Sayı	372	1.646	2.018
		Satır (%)’si	18.4%	81.6%	100.0%

0 hücre (% 0.0) beklenen değer 5’den küçük değildir. En küçük beklenen değer 11,61’dir. Ki Kare (χ^2) = 19,527 ve Anlamlılık Düzeyi (p) = 0.000

Çalışma hayatınız boyunca daha önce hiç iş kazasına uğradınız mı? sorusuna hem “Evet” hem de “Hayır” cevabını veren çalışanlarda Mesaiye kalıyor musunuz? sorusuna yoğunlukla “Hayır” cevabı vermişlerdir. Mesai’ye kalmama oranı (% 81,6)’dır. Hem mesaiye kalan hem de İş kazasına uğrayanların (% 6,7)’si 25 kişidir.

5. Sonuç ve Öneriler

Ankete katılan kişilerin verdiği bilgilere göre işletmelerin % 70’inde iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu bir bölüm vardır. Çalışanların çok küçük bir bölümü iş kazası geçirdiğini beyan etmiştir. İş kazası geçirenler ağırlıklı olarak 30 günden az süre işlerine devam edememişlerdir. Çalışanların çoğunluğu iş kazalarına “işçinin güvenli olmayan davranışının” neden olduğu düşünmektedirler.

İş kazası geçirenler büyük çoğunluğu genç çalışanlardır. En fazla iş kazası geçirenler 25 - 34 yaş arasında olanlardır. İş kazası geçiren kadın ve erkek oranları benzerdir. Cinsiyet kaza geçirmeyi belirleyen bir faktör değildir. Benzer şekilde iş yerinde iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu bir bölüm olanların iş kazası oranı olmayanlara yakındır. İşletmede iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu bir bölüm olması da kaza geçirmeyi belirleyen bir faktör değildir.

Çalışanların büyük çoğunluğu tam zamanlı çalıştığını söylemiştir. Çalışanların beşte biri mesai yapmaktadır. Çoğunlukla mesai 1 - 3 saat arasındadır. Ancak iş kazası geçirenler mesai kalan kişiler değildir. Yapılan çalışma örneklemini çerçevesinde çalışanlar işlerinden çok memnun olduklarını beyan etmişlerdir. (% 93)

Çalışanların büyük çoğunluğu çalıştıkları iş ile ilgili bir eğitim aldıklarını söylemiştir. Her yaş grubundan çalışan eğitim almaktadır. Eğitimde cinsiyet ayrımı yoktur. Kadınlar ve Erkekler birbirine yakın oranlarda eğitim almaktadır. Ancak eğitimi alan kişilerin eğitim seviyesi yükseldikçe eğitim alma oranının arttığı gözlemlenmiştir. Eğitimi alan kişiler yaş, cinsiyet ve eğitim durumu farkı göstermeksizin aldıkları eğitimin yeterli olduğunu beyan etmişlerdir. İş kazası geçirenlerin dörtte üçü eğitim alanlardır. Çalışanların eğitim alması iş kazasını azaltmamıştır.

Kaynakça

- Arıcı, K. (1999). İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Dersleri, Ankara, Tes-İş Eğitim Yayınları, Ankara.
- Aydın, U., Karaca, N., Özgüler, V., Karaca, E. (2013). “İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitiminin İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarının Önlenmesindeki Rolü”. Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası, 27 (4), s: 28 - 29.
- Baycık, G. (2013). Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Haklarında Yeni Düzenlemeler. Ankara Barosu Dergisi.
- Ceylan, H. (2012). Türkiye’deki İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Electronic Journal of Vocational Colleges December, Aralık 2012, 94-104.
- ÇSGB (2014). Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi 3 – Eylem Planı, Yayına Hazırlayan: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü.
- ÇSGB (2016). Kamuda İş Sağlığı ve Güvenliği (6331 Sayılı Kanununun Kamuda Uygulanması), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Genel Yayın No: 53.
- İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (2012). Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, “Mevzuat bilgi sistemi”, <http://www.mevzuat.gov.tr>.
- Kılıks, İ. (2012). İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Verme Yükümlülüğü Üzerine Bir İnceleme, Çalışma İlişkileri Dergisi, Ocak 2012, Cilt 3, Sayı 1, Sayfa: 23-47.

- Kılış, İ. (2013). İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yeni Dönem: 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (İSGK), “İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan kaynakları Dergisi, Ocak 2013, Cilt: 15, Sayı: 1, 17-41.
- Jabbari, M., & Ghorbani, R. (2016). Developing Techniques for Cause-Responsibility Analysis of Occupational Accidents. *Accident Analysis and Prevention* (96), p. 101 - 107.
- Reese, C., & Edison, J. (2006). *Handbook of OSHA Construction Safety and Health*. United States of America: CRC Press, Taylor & Francis Group.
- SGK (2017). İstatistik Yıllıkları 2015, www.sgk.gov.tr
- TÜİK (2017). Hane Halkı işgücü İstatistikleri, www.tuik.gov.tr
- Yılmaz, F. (2011). AB ve İş Sağlığı ve Güvenliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, Ankara.
- Yılmaz, M. (2013). Kamu Kurumlarında İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Uygulanması, ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, Ekim-Aralık 2013, 39-51.
- Yoon, S., Lin, H., Chen, G., Yi, S., Choi, J., & Ru, Z. (2013). Effect of occupational Health and Safety Management System on Work-Related Accident Rate and Differences of Occupational Health and Safety Management System Awareness Between Managers in South Korea's Construction Industry. *Safety Health Work* (4), s. 201 - 209.
- WHO (2009). World Health Organization, WHO Definition of Health. <http://www.who.int/about/definition/en/print.html>.